

En positiv arbetslinje kräver en stark socialförsäkring

Socialförsäringen utgör en central del av den positiva arbetslinjen. Vi betalar och kvalificerar till socialförsäringen genom arbete och vi skyddas därmed från stora inkomstbortfall när vi inte kan arbeta. En förutsättning för att alla som kan och vill ska kunna arbeta är också att vi ska klara oss ekonomiskt när vi inte kan arbeta. Socialförsäringen är också en avgörande del i jämlikhetspolitiken. Den fördelar resurser mellan människor utifrån förmåga och efter behov samt mellan de olika livsfaser vi går igenom. Robusta generella trygghetssystem minskar också framväxten av privata lösningar som i sin tur leder till ökad ojämlikhet.

Socialförsäkringarna har urholkats under flera års tid. Det gäller inte minst pensionerna och sjukförsäringen, inkluderat arbetsskadeförsäringen, men också flera av de ersättningar och bidrag som tillhör familjepolitiken. Inspektionen för socialförsäringen (ISF) har analyserat utvecklingen av socialförsäkringsförmånerna under de senaste 30 åren.¹ Inspektionen kommer bland annat fram till att 14 procent av männen och 2,4 procent av kvinnorna hade inkomster över inkomsttak i sjukpenningen 1992. 2017 var motsvarande andelar 57,4 procent av männen och 37,8 procent av kvinnorna. När riksdagen beslutade att höja det allmänna barnbidraget 2018 var det första gången sedan 2006. Bidragets faktiska värde hade då successivt sjunkit med 11 procent.

För att upprätthålla förtroendet för och funktionen hos socialförsäkringarna behöver de värdesäkras i större utsträckning än idag. Flera grundskydd behöver indexeras och prisindexering behöver i flera fall ersättas av inkomstindexering för att säkerställa att de med lägst inkomster inte halkar efter ännu mer. Flera tak i socialförsäkringarna behöver höjas så att fler ersätts med 80 procent av sin lön. Den ekonomiska familjepolitiken behöver i större utsträckning än idag motverka fattigdom och utjämna klyftor i samhället.

Vänsterpartiets förslag för att förstärka socialförsäringen:

- Höj taken i socialförsäringen
- Höj taket i sjukpenning för arbetssökande
- Avskaffa sjukpenning på fortsättningsnivå
- Höj ersättningsnivån i sjuk- och aktivitetsersättningen
- Slopa karensavdraget
- Höj inkomstpensionerna
- Beräkna pensionsavgift och pensionsrätt utifrån bakomliggande inkomst
- Inkomstindexera tak och ersättningsnivåer i socialförsäringen från och med 2026.

Indexera ersättningsnivåerna

För att stärka socialförsäkringens inkomstutjämnande effekt anser Vänsterpartiet att ersättningarna i den bör vila på ett antal principer som varierar beroende på typ av ersättning.

Vänsterpartiet anser att de inkomstrelaterade ersättningarna, inkluderat tak och grundnivåer ska inkomstindexeras på sikt. I denna Långtidsbudget föreslår vi att inkomstindexeringen börjar tillämpas från 2026, efter att vi höjt nivåerna i flera ersättningssystem. Kostnadsrelaterade ersättningar, såsom barnbidrag och bostadsbidrag ska prisindexeras och fasta belopp ska endast användas undantagsvis. Vidare anser vi att ersättningsnivåer och tak bör utformas så att 80 procent av löntagarna får 80 procent av lönen i ersättning. Dessa principer vägleder Vänsterpartiets politik avseende tak och nivåer på ersättningar inom socialförsäringen. Nedan redogörs för några av de mest prioriterade förstärkningarna.

Vänsterpartiets förslag:

- Inkomstindexera tak och ersättningsnivåer i socialförsäringen från och med 2026.

¹ ISF (2022:2), Utvecklingen av socialförsäkringsförmånerna under de senaste 30 åren.

Höj taken i socialförsäkringen

Den 1 januari 2022 höjdes taket i sjukpenningen återigen till 10 prisbasbelopp. Taket i sjukersättningen ligger på 8 prisbasbelopp, medan föräldraförsäkringen ligger på 10 prisbasbelopp och graviditetspenning och tillfällig föräldrapenning (vab) på 7,5 prisbasbelopp. Vänsterpartiet anser att taken i transfereringssystemen bör vara enhetliga och utformas så att 80 procent av löntagarna får 80 procent av lönen i ersättning. För att nå dit bör taken höjas till 10,22 prisbasbelopp. Cirka 800 000 personer beräknas få en högre individuell disponibel inkomst som en följd av förslaget år 2023.² Den offentligfinansiella effekten av förslaget innebär ökade kostnader med en dryg miljard kronor per år.

Vänsterpartiets förslag:

- Höj taken i föräldraförsäkringen (föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning) och sjukförsäkringen (sjukpenning och sjukersättning) till 10,22 prisbasbelopp.

² RUT 2022:600